

~ АНАЛІЗ, АУДИТ, ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ ~

УДК 657

DOI:10.32680/2409-9260-2021-3-4-280-281-86-92

ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Цебень Р.Л., кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування, Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, Україна
e-mail: tsrl@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-4202-9779

***Анотація.** У статті досліджено проблемні питання інвентаризації основних засобів в електроенергетичних підприємствах України. Акцентовано увагу на корисності інвентаризаційної процедури під час прийняття управлінських рішень. Розглянуто галузеві особливості основних засобів електроенергетичних підприємств. Проаналізовано критерії технічного стану розподільчих мереж. Встановлено доцільність подальшого розвитку моніторингу технічного стану електричних мереж. Виявлено спільні ознаки інвентаризаційної процедури та моніторингу технічного стану електричних мереж електроенергетичних компаній. Запропоновано інтегрований підхід до інвентаризації основних засобів електроенергетичних підприємств. Виділено переваги інтегрованого підходу інвентаризації розподільчих мереж.*

***Ключові слова:** інвентаризація, моніторинг технічного стану розподільчих мереж, інтегрований підхід, релевантна інформація, електричні мережі.*

INTEGRATED APPROACH TO INVENTORY OF FIXED ASSETS IN ELECTRIC POWER ENTERPRISES OF UKRAINE

Tseben Ruslan, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of Accounting, Auditing and Taxation, Khmelnytsky National University, Khmelnytsky, Ukraine
e-mail: tsrl@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-4202-9779

***Abstract.** The article investigates the problematic issues of inventory of fixed assets in electric power enterprises of Ukraine. Researchers' approaches to the tasks and essence of inventory are analyzed. The requirements of normative acts to the purpose of conducting the inventory are highlighted. It was found that the information obtained during the inventory should be relevant, useful in making management decisions. The branch features of fixed assets of electric power enterprises are considered. The main activity of the regional electric power enterprise is the distribution of electric energy on the territory of the respective region within the location of the distribution system in accordance with the license issued by the National Commission for State Regulation of Energy and Utilities. It is found out that the production fixed assets of electric power enterprises include power lines, transformer substations, industrial buildings, vehicles, machinery and equipment. Ensuring the efficient operation of distribution networks is a priority of the electricity market. It was found that the assessment of the technical condition of electrical networks is carried out in the process of their maintenance - inspections, tests and measurements, etc. Criteria of technical condition of distribution networks are analyzed. The following qualitative criteria are used to determine the technical condition of the object: good technical condition; satisfactory technical condition, unsatisfactory technical condition, unusable technical condition. The common features of the inventory procedure and monitoring of the technical condition of electric networks of electric power companies are revealed. An integrated approach to the inventory of fixed assets of electricity companies, which will provide timely and accurate information on the state of distribution networks to ensure the impact on the formation of investments in fixed assets. The advantages of an integrated approach to the inventory of distribution networks.*

***Keywords:** inventory, monitoring of technical condition of distribution networks, integrated approach, relevant information, electrical networks.*

JEL Classification: M410.

Постановка проблеми. Інвентаризація походить від латинського слова invenire, що означає виявляти, знаходити. Інвентаризація зародилася і почала розвиватися в процесі розвитку людської цивілізації, разом із виникненням обліку. Палій В.Ф. та Соколов Я.В. зазначають, інвентаризація була одним з перших прийомів господарського обліку [1, с.6]. З розвитком світових економічних відносин поступово ускладнювалися підходи до суті, завдань, порядку проведення інвентаризації.

Сучасні автори в переважній більшості акцентують увагу на теоретичному та практичному обґрунтуванні інвентаризації як елементу методу бухгалтерського обліку та контрольної функції за збереженням майна.

Розвиток бухгалтерського обліку як науки обумовлює необхідність розвитку її методоло-

гії та вимагає додаткових досліджень теоретичних та практичних аспектів інвентаризації.

Аналіз останніх досліджень. Різним аспектам розвитку інвентаризації приділяли увагу такі вчені як Білуха М.Т., Бутинець Ф.Ф., Кужельний М.В., Маздоров В.А., Метьюс М.Р., Палій В.Ф., Перера М.Х.Б., Соколов Я.В. та ін. В процесі еволюції господарського обліку поступово сформувалися завдання інвентаризації, а саме, визначення майна яким володіє власник; забезпечення збереження наявного майна; підтвердження залишків цінностей перед складанням річного балансу; оцінка і переоцінка активів та зобов'язань підприємства; підтвердження інформації, яка міститься документальних записах; використання як методичного прийому аудиту; забезпечення достовірності реєстрації фактів господарської діяльності для цілей управління підприємством.

Інвентаризація в сучасних умовах розглядається науковцями як:

- спосіб контролю фактичної наявності товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів, стану розрахунків та його відповідності даним бухгалтерського обліку та одну й ту саму дату [2, с.17];

- перевірка об'єктів в натурі органолептичним шляхом [22, с.58];

- перевірка фактичної наявності цінностей [3, с.142];

- сукупність обліково-аналітичних, товарознавчих, юридичних та інших органолептичних процедур фактичного стану об'єктів щодо відповідності їх кількісним та якісним характеристикам [4, с.121];

- спосіб виявлення (з подальшим обліком) господарських засобів, не оформлених поточною документацією, для забезпечення достовірності показників обліку і контролю [5, с.226].

Інформація, отримана в результаті інвентаризаційної процедури має бути корисною для прийняття адекватних управлінських рішень, тобто бути релевантною.

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Невирішеними раніше частинами загальної проблеми є дослідження галузевих аспектів теорії та практики інвентаризації в електроенергетичних підприємствах України з метою прийняття управлінських рішень.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження теорії та практики інвентаризації в електроенергетичних підприємствах України

Основний матеріал. Височан О.С. окрім традиційних інформаційної, контрольної, соціальної та виховної функцій інвентаризації, виділяє організаційно-допоміжну її функцію, яка полягає в забезпеченні умов для максимально-ефективного зберігання та використання суб'єктом господарювання власних ресурсів, виявленні недоліків в умовах зберігання та механізмі використання майна, інших цінностей, напрацювання рекомендацій щодо їх усунення. Зазначена функція висуває додаткові вимоги до членів інвентаризаційної комісії, які повинні володіти спеціальними навиками та мати професійний досвід і кваліфікацію для технічного аналізу стану й середовища зберігання цінностей підприємства [6, с.50].

Павелко О.В. розглядає управлінську функцію інвентаризації, яка полягає в прийнятті управлінських рішень на підставі достовірної інформації [7, с. 62]. Бухгалтерський облік як система функціонує з метою надання користувачам необхідної інформації для прийняття управлінських рішень, тому, управлінська функція інвентаризації впливає з сутності бухгалтерського обліку як процесу виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень.

Зміст інвентаризації можна розкрити через мету, яку вона повинна вирішувати. Узагальнюючи мету інвентаризації, яка пропонується в економічній літературі М.Я. Дем'яненко, В.В. Чудовець визначають її ієрархічну послідовність наступним чином:

- забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку і фінансової звітності;

- збереження майна підприємства;

- встановлення відхилень облікових даних від фактичної наявності господарських засобів;

- виявлення фактичної наявності і стану об'єкта, що перевіряється [8, с. 48].

Крім того, відповідно до Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань від 02.09.2014 № 879 метою інвентаризації є:

- виявлення активів, які частково втратили свою первісну якість та споживчу властивість, застарілих, а також матеріальних та нематеріальних активів, що не використовуються, невикористаних сум забезпечення;

- виявлення активів і зобов'язань, які не відповідають критеріям визнання [9].

Інформація, отримана в результаті інвентаризаційної процедури має бути корисною для прийняття адекватних управлінських рішень, тобто бути релевантною. Хендрексен Є. С. під релевантністю облікової інформації розуміє певну бажану характеристику інформації, що може впливати на рішення користувачів, тобто визначати управлінські та інвестиційні рішення. Релевантність передбачає, що інформація повинна мати прямий стосунок або вигідне застосування в діях, для яких вона призначалася, щоб забезпечити одержання бажано-

го результату, тобто вона має бути доречною [10, с. 90].

На прийняття управлінських рішень впливають в тому числі галузеві особливості діяльності підприємств. Так, основним видом діяльності обласного електроенергетичного підприємства є розподіл електричної енергії на території відповідної області в межах розташування системи розподілу відповідно до ліцензії, виданої Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.

Електрична мережа або електромережа – взаємозв’язана мережа, призначена для постачання та розподілу електричної енергії від постачальників до кінцевих споживачів. Вона складається з генеруючих станцій, високовольтних ліній електропередач та розподільчих ліній, які доставляють електроенергію до розподільчих пристроїв підстанцій, ввідних пристроїв, ввідно-розподільних пристроїв, та головних розподільних щитів.

До виробничих основних засобів електроенергетичних підприємств відносяться лінії електропередачі, трансформаторні підстанції, будівлі виробничого призначення, транспортні засоби, машини та устаткування.

Пошук нових форм та методів управління, створення умов для забезпечення ефективної роботи розподільчих електричних мереж є пріоритетом суб’єктів електроенергетичного ринку. Тому актуальним є подальший розвиток відповідних інформаційних систем моніторингу технічного стану розподільчих мереж.

В основі існуючої системи моніторингу технічного стану електричних мереж покладено нормативно-правові акти Міненерго, а саме, Оцінка технічного стану повітряних ліній електропередавання напругою від 35 до 750 кВ : методичні вказівки у двох частинах : СОУ-Н ЕЕ 20.571:2007, Методичні вказівки з обліку та аналізу в енергосистемах технічного стану розподільчих мереж напругою 0,38-20 кВ з повітряними лініями електропередачі: СОУ-Н МПЕ 40.1.20.576:2005 та ін.

Оцінка технічного стану електричних мереж здійснюється в процесі їх технічного обслуговування – оглядів, перевірок, іспитів і вимірів тощо та полягає у визначенні значень показників технічних параметрів об’єктів з виявленням місць, типів, кількості дефектів і пошкоджень і причин їх появи, що впливають на здатність об’єкта виконувати свої функції в забезпеченні технологічного процесу. Схематично моніторинг технічного стану розподільчих мереж відображений на рис. 1.

Рис. 1. Моніторинг технічного стану електричних мереж

Джерело: узагальнено автором за даними [11]

Для визначення технічного стану об’єкта використовуються такі якісні критерії: добрий технічний стан; задовільний технічний стан, незадовільний технічний стан, непридатний до

експлуатації технічний стан (рис. 2).

Система моніторингу технічного стану електричних мереж здійснюється паралельно з іншим контрольним заходом – інвентаризацією в бухгалтерському обліку і ці контрольні заходи мають спільні ознаки.

По перше, інвентаризація є обов’язковою перед складанням річної фінансової звітності. У відповідності до Методичних вказівок з обліку та аналізу в енергосистемах технічного стану розподільних мереж інформація про технічний стан об’єктів станом на 31 грудня звітного року надається енергопостачальною компанією до Мінпаливенерго за формою 56-енерго «Звіт щодо оцінки технічного стану об’єктів електричних розподільчих мереж».

По друге, відповідно до Положення про інвентаризацію активів та зобов’язань від 02.09.2014 № 879 суцільною інвентаризацією охоплюються всі види активів підприємства незалежно від їх місцезнаходження, у тому числі які перебувають на реконструкції, модернізації, консервації, у ремонті, запасі або резерві незалежно від технічного стану [9].

Згідно статті 50 Закону України «Про ринок електричної енергії» оператори систем розподілу розробляють та подають на затвердження Регулятору інвестиційні програми, плани розвитку систем розподілу на наступні п’ять років з урахуванням плану розвитку системи передачі на наступні 10 років [12], що передбачає необхідність суцільного моніторингу технічного стану електричних мереж.

По третє, подібні проблеми виникають під час технічного огляду об’єктів. Так, об’єктивною проблемою, яка існує при перевірці стану і оцінці активів підприємства, зокрема основних засобів, є достатня складність визначення їх реальної залишкової вартості та зносу. В цьому випадку доцільно при здійсненні інвентаризації визначати процент зносу того чи іншого об’єкта основних засобів, виходячи із дослідження інвентаризаційною комісією його фактичного технічного стану в цілому, його конструктивних елементів та строку служби. Отримані таким чином дані про процент зносу основних засобів є необхідною підставою та основою для подальшого визначення справедливої вартості таких об’єктів компетентними спеціалістами [8, с.91].

Рис. 2. Визначення технічного стану розподільчих мереж

Джерело: узагальнено автором за даними [11]

По четверте, як і процедури моніторингу технічного стану розподільчих мереж, процеду-

ри інвентаризації розглядають як такі, що поєднують прийоми кількісного визначення величини об'єкта, встановлюють якісні параметри і характеристики його стану та подальшого отримання реальної вартості цього об'єкта [13, с. 134-135].

З метою дослідження спільних ознак інвентаризації основних засобів та системи моніторингу розподільчих мереж ми використали визначення інвентаризації сформульоване С.В. Бардашем, а саме, під інвентаризацією слід розуміти перевірку та оцінку фактичної наявності об'єкта контролю, якому притаманний комплекс наступних господарсько-правових ознак: наявність розпорядчого документа; здійснення дій колегіальним органом; встановлення кількісних і якісних характеристик об'єкта; реєстрація та оцінка фактів, нормативно-правове регулювання, рахункова та бухгалтерська обробка документів; узагальнення та реалізація результатів; прийняття рішень» [14].

Таблиця 1

Спільні ознаки інвентаризації та моніторингу технічного стану розподільчих мереж

Ознака	Інвентаризація	Система моніторингу розподільчих мереж
Наявність розпорядчого документа	Наказ на проведення інвентаризації	Розпорядження керівника
Здійснення дій колегіальним органом	так	так
Встановлення кількісних та якісних характеристик об'єкта	так	так
Реєстрація та оцінка фактів	Інвентаризаційні описи	Листки оглядів
Нормативно-правове регулювання	Наявне	Наявне
Рахункова та бухгалтерська обробка документів	так	журнал дефектів
Узагальнення та реалізація результатів	Протоколи розбіжностей	Відповідно до критеріїв оцінки технічного стану розподільчих мереж
Прийняття рішень	Утримання з матеріально-відповідальних осіб, списання непридатних об'єктів	Розробка перспективних планів інвестування

Джерело: узагальнено автором за даними [11; 14]

Наявність спільних ознак зазначених контрольних заходів свідчить про необхідність, можливість та доцільність їх інтеграції в єдину систему контрольних заходів. Інтегрований підхід дозволить отримувати своєчасну та точну інформацію про стан розподільчих мереж для забезпечення впливу на формування інвестицій в основні засоби.

Нами виділено переваги інтегрованого підходу інвентаризації розподільчих мереж:

- приведення даних бухгалтерського обліку у відповідність з реальною наявністю, станом, оцінкою об'єктів основних засобів;
- належне планування контрольного заходу та дотримання порядку його проведення;
- створення колегіального органу з представників бухгалтерії, інженерно-технічного та лінійного персоналу для належної оцінки наявності та технічного стану електричних мереж;
- застосування показників технічної оцінки стану розподільчих мереж, функціонально-вартісного аналізу та елементів бухгалтерського інжинірингу для обґрунтування необхідності інвестицій в розподільчі мережі;
- належне документальне оформлення результатів проведених оглядів, перевірок, іспитів, вимірів, звірок;
- формування єдиної інформаційної системи бухгалтерського обліку та контролю техніч-

ного стану електричних мереж з можливістю подальшого уточнення, коригування облікових даних;

– належне методичне забезпечення контрольного заходу через розробку науково обґрунтованої методики його проведення та затвердження в обліковій політиці;

– забезпечення дотримання вимог до достовірності оцінки основних засобів, і відповідно, підвищення якості фінансової звітності;

– зменшення ризику формального проведення інвентаризації.

Висновки. Специфіка діяльності сучасного електроенергетичного підприємства потребує нових підходів до проведення інвентаризації. Результати дослідження показують, що ефективність інвентаризаційної роботи в електроенергетичних підприємствах України можна підвищити за рахунок інтеграції з системою моніторингу розподільчих мереж, що дозволить отримати не тільки загальну інформацію щодо активів та зобов'язань, а й проводити планування обсягу необхідних інвестицій у виробничі основні засоби. Інтегрована система інвентаризації потребує впровадження відповідних інформаційних систем, що доцільно детально розглянути в подальших дослідженнях.

Список літератури

1. Палий В.Ф., Соколов Я.В. Введение в теорию бухгалтерского учета. М. Финансы, 1979. 303с.
2. Вітвицька Н.С., Кузьмінська О.Е. Контроль і ревізія. К. КНЕУ, 2000. 166 с.
3. Бутинець Ф.Ф., Лайчук С.М., Олейник О.В., М.М. Шмигун М.М. Організація бухгалтерського обліку: Підручник. За ред. Ф.Ф. Бутинця. Житомир. Рута, 2002. 592 с.
4. Білуха М.Т. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник для вузів. К. Знання, 2000. 692 с.
5. Грабова Н.Н., Добровский В.Н. Бухгалтерский учёт в производственных и торговых предприятиях 2000: Учебное пособие для вузов. Под ред. М.В. Кужельного. К. А.С.К., 2000. 624 с.
6. Височан О.С., Височан О.О. Інвентаризація: сутність, класифікація, принципи, функції та завдання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 22(1). С. 48-52.
7. Павелко О.В. Інвентаризація, рахунки та подвійний запис як важелі впливу на облік фінансових результатів будівельних підприємств. *Вісник НУВГП. Серія «Економічні науки»*. 2019. №86. Т2. С.55-71.
8. Дем'яненко М.Я., Чудовець В.В. Інвентаризація в системі бухгалтерського обліку (питання теорії та практики): монографія. К. ННЦ “Інститут аграрної економіки”, 2008. 267с.
9. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань від 02.09.2014 № 879 / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення 01.04.2021)
10. Хендриксен Э., Ван Бреда М. Теория бухгалтерского учета: Пер. с англ. Под ред. проф. Я.В. Соколова. М.: Финансы и статистика, 2000. 576с
11. Методичні вказівки з обліку та аналізу в енергосистемах технічного стану розподільних мереж напругою 0,38-20 кВ / URL: <https://forca.com.ua/instrukcii/rospodilni-merezhi/metodichni-vkazivki-z-obliku-ta-analizu-v-energosisistemah-tehnichnogo-stanu-rozpodilnih-merezh.html> (дата звернення 01.04.2021).
12. Закон України «Про ринок електричної енергії» від 13.04.2017 №2019-VIII / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text> (дата звернення: 01.04.2021).
13. Корягін М.В., Куцик П.О. Концептуальний розвиток методології бухгалтерського обліку: монографія. Львів. ЛКА, 2015. 239 с.
14. Бардаш С.В. Інвентаризація при аудиті виробничих запасів. Республіканська науково-практична конференція з аудиту” Удосконалення національних нормативів аудиту”. Житомир. ЖІТІ, 2000. С.108-111.

References

1. Palyj V.F., Sokolov Ya.V. (1979) *Vvedeniye v teoryiu bukhgalterskoho ucheta* [Introduction to accounting theory]. М. *Fynansy*. [In Russian].
2. Vitvyts'ka N.S., Kuz'mins'ka O.E. (2000) *Kontrol' i reviziia* [Control and audit]. К. KNEU. [In Ukrainian].
3. F.F. Butynets', S.M. Lajchuk, O.V. Olejnyk, M.M. Shmyhun; Za red. F.F. Butyntsia (2002) *Orhanizatsiia bukhgalters'koho obliku* [Organization of accounting]. *Zhytomyr. Ruta*. [In Ukrainian].
4. Bilukha M.T. (2000) *Teoriia bukhgalters'koho obliku* [Accounting theory] К. Znannia. [In Ukrainian].
5. Hrabova N.N., Dobrovskij V.N. (2000) *Bukhgalterskyj uchiot v proyzvodstvennykh y*

torhovykh predpriyatiakh [Accounting in industrial and commercial enterprises]. K. A.S.K. [In Russian].

6. Vysochan O.S., Vysochan O.O. (2018) *Inventaryzatsiia: sutnist', klasyfikatsiia, pryntsyipy, funktsii ta zavdannia* [Inventory: essence, classification, principles, functions and tasks] *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriia : Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*. 22, 48-52. [In Ukrainian].

7. Pavelko O.V. (2019) *Inventaryzatsiia, rakhunky ta podvijnyy zapys iak vazheli vplyvu na oblik finansovykh rezul'tativ budivel'nykh pidpriemstv* [Inventory, accounts and double entry as levers of influence on the accounting of financial results of construction enterprises]. *Visnyk NUVHP. Seriia «Ekonomichni nauky»*. 86, 2, 55-71. [In Ukrainian].

8. Dem'ianenko M.Ya., V.V. Chudovets' (2008) *Inventaryzatsiia v systemi bukhhalters'koho obliku (pytannia teorii ta praktyky)* [Inventory in the accounting system (questions of theory and practice)]. K. NNTs "Instytut ahrarnoi ekonomiky". [In Ukrainian].

9. *Polozhennia pro inventaryzatsiiu aktyviv ta zobov'iazan'* (2014) [Regulations on inventory of assets and liabilities] / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (accessed April 1, 2021) [In Ukrainian].

10. Khendryksen E., Van Breda M. (2000) *Teoriya bukhhalterskoho ucheta* [Accounting theory]. M. Finance and statistics. [In Russian].

11. *Metodychni vkazivky z obliku ta analizu v enerhosystemakh tekhnichnoho stanu rozpodil'nykh merezh napruhoiu 0,38-20 kV* [Methodical instructions on accounting and analysis in power systems of technical condition of distribution networks with voltage of 0,38-20 kV] / URL: <https://forca.com.ua/instrukcii/rospodilni-merezhi/metodychni-vkazivki-z-obliku-ta-analizu-v-energosistemah-tehnichnogo-stanu-rozpodilnih-merezh.html> (accessed April 1, 2021). [In Ukrainian].

12. *Zakon Ukrainy «Pro rynek elektrychnoi enerhii vid 13.04.2017 №2019-VIII* [About the electricity market] / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#> (accessed April 1, 2021) [In Ukrainian].

13. Koriahin M.V., Kutsyk P.O. (2015) *Kontseptual'nyy rozvytok metodolohii bukhhalters'koho obliku: monohrafiia* [conceptual development of accounting methodology]. L'viv. LKA. [In Ukrainian].

14. Bardash S.V. (2000) *Inventaryzatsiia pry audyti vyrobnychkykh zapasiv*. [Inventory during the audit of inventories]. *Respublikanska naukovo-praktychna konferentsiia z audytu "Udoskonalennia natsional'nykh normatyviv audytu"*. Zhytomyr. ZhITI, 108-111. [In Ukrainian].